

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA;
DE

AD AFFECTIBUS PRURIGINOSIS,

Quam

AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gravis Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.

DECANO H. T. SPECTATISSIMO,

Domino Patrono, ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSUEVIS,

ANNO MDCCKLIII. D. MAJI

PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET

AUCTOR

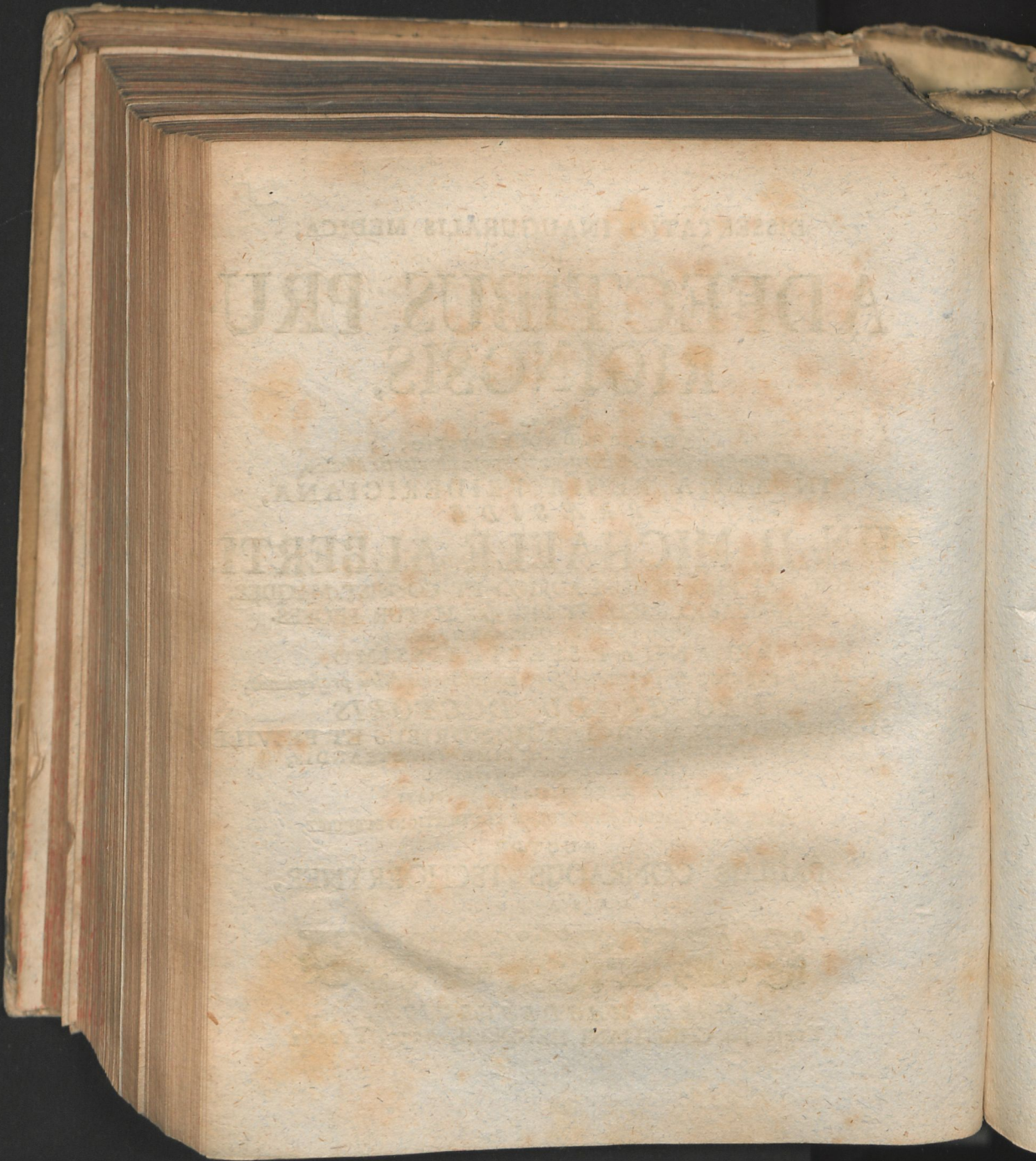
PAULUS CONRADUS TSCHOERTNER,
L U S A T U S.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JO. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

*ILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO
EXPERIENTISSIMO, DOCTISSIMO*

DOMINO
**BERTHOLDO
SAENGER,**

POTENTISSIMI REGIS POLONIARVM ET
ELECTORIS SAXONIAE CONSILIARIO AVLICO, ATQVE
SERENISSIMAE REGINAE POLONIARVM ET ELECTRI-
CIS SAXONIAE ARCHIATRO, MEDICINAE ET PHI-
LOSOPHIAE DOCTORI CELEBERRIMO,

FAVTORI ATQVE PATRONO SVO

PRIMITIAS HASCE ACADEMICAS

SACRAS ESSE VOLVIT

AVCTOR.

PROOEMIUM.

Vanta sit rectae valetudinis praestantia, pauci antea cognoscunt, quam imminuta eadem & variis modis corrupta. Quis autem omnes, quae iucunditatem vitae auferunt, noxas enarrare valeat, cum non solum ea dicenda essent, quae actiones & functiones maioris momenti deprauant, aut plane corrumpunt; verum etiam, plane leuiuscula visa, efficiunt tamen, vt vel nobis ipsis molestiam creent, vel aliis nos ingratos & molestos reddant. Talia sunt, quae habitum corporis externum infestant, & vel venustatem eius natiuam auferunt, vt auruginosus ictericorum color, vel varii generis maculae, cutim defoedantes; naevi, verrucae, & similia, quae cum ipse adfectus in se spectare non possit, grauius tamen molesteque fert, quod aliorum oculis subiecta continuo patent. Quam non aestuant, & turbantur

A 3

tur

tur mulierculae venustae, quando per cuticulam suam faciei, pellucentes maculas, quas ephelidas vocare solemus, obseruant? quid non experiri malunt, quam illas perferre? certe, visae sunt, quae aquas quasdam cosmeticas, hydrargyro soluto imbutas, etiam de periculo admonitae, crebrius adhibuerunt, malueruntque edentulae fieri, quam integro dentium vallo maculis variegatam cuticulam tolerare. Quis non sanus miretur tantam impatientiam, & absurdum venustatis studium dicat, quod cum ipsa integritatis aetura amoliri tam leue malum sustinent? sed non sola sunt, quae in oculos incurunt vitia, quibus vita multis acerba redditur. Videas aliquos, qui tam molestum virus, quam primum leuiter insudant, de corpore suo exhalant, vt sibi ipsis, tanto magis autem aliis, quibuscum versari debent, plurimum creent molestiae. Hircum alii olent, aliorum sudor graue quid spirat, tanquam pili, pennaeque adurerentur. Rursusque sunt, quorum pedes immani foetore conclauia replent, ne dicam de aliis exhalationum modis, quibus offenduntur eorum nares, quibus propius accedunt. Haud sane contemnendum malum dicas, si pauperculis accidat, qui sibi non satis comparare possunt illa, quibus minui, velarique possit incommodum: ex quo fit, vt raro diutius in aedibus & conuiuio tolerentur. Nescio autem, an non grauior sit illorum calamitas, qui pruriginosis adfectibus, vel in toto corpore, vel aliquibus eius partibus diuexantur, & nec diebus, nec noctibus tranquilli, & a scalpendi, scabendique necessi-

cessitate immunes sunt. Non enim solum, decori rationem habere, illis non licet, verum etiam, quod nocturna requie destituuntur, vires corporis, quin & subinde animi valde atteruntur, vt omnino miserrima ipsorum fors videatur, & digna, cui humanitas medica curas suas impendat, si qua ratione possit fieri, vt vel in totum proffigetur, vel tantum emendetur, aut tolerabilius reddatur. Tantoque magis puto curam hanc esse suscipiendam, cum saepe bene meritorum senum, corpora adfligat, cum saepe longaeuitatis beneficium, quod per se optabile videtur acerbum reddat, vt mortem placidam, tantis molestiis praeoprent. Haec me causa impulit, vt argumento huic, pro inaugurali specimine expendendo, ingenii vires intenderim. Superest, vt beneuolum lectorem, quo decet officio exorem, velit haec cogitata mea, aequo iudicio perpendere, & si vires non permiserint, vt dignitatem eius aequarem, bene tamen merendi studium, aequi bonique consulat.

§. I.

ruritus, qui morbosis adfectionibus accensetur, & a quo liberari cupientes, ad medicinae opem implorandam confugiunt, est molesta quaedam sensatio, quae hominem ad scalpendum scabendumque adfectum locum impellit: atque adeo symptoma aliquod facultatis eius, quae sensum tactus in nobis praestat. Quo ipso sensu in hac dissertatione me vsurum hoc vocabulo & synonymis eius, pruriginis, pruri-

pruriginosis adfectibus, profiteor : speroque me facilem veniam ab æquo lectore consequuturum, si minus fuero immoratus notionibus illis, quas non medici scriptores, satis frequenter adhibere norantur, insanam aliquam libidinem desiderii suis satisfaciendi designaturi: vt, quando libidinosam feminam prurire dicunt, auresque blanditiis inhiantes, prurientes vocant; aut esurientibus dentes prurientes tribuunt. Quin adeo prurientes versus, pro libidinem excitantibus, poetam dixisse inuenio.

§. II.

Pruritus autem vel per se existit, & sine alia morbosa adfectione notabili, vnum pluraue membra corporis, aut vniuersam eius superficiem diuexat; vel coniunctus est, cum porriginè, scabie, impetiginè, lepra, multisque aliis externae cutis adfectibus. Ex quo factum videtur, vt medici, pruritus strictius designaturi, requirant, vt sit sine asperitate & exulceratione: quo ipso ab exanthematibus, quae papulas, pustulas, escharas, squamulas, furfures, & quae similia sunt, producant, abstrahere ideam pruritus solitarii, sibi que relictis, noluisse videntur. Et sane pruriginem simplicem, absque vel papulis, vel pustulis, & vlceribus dari, experientia, vt infra videbimus, docet: sed raro diutius infidet, quin in harum transeat aliquod; nisi forte sit a solis externam superficiem obsidentibus causis, quae ad interiora non facile penetrare valent. De quo pluribus mox differemus, vbi causae indagandae venient.

§. III.

Dari autem pruritus totius superficiei absque manifesta exulceratione aliqua concurrente, docent obseruato-

vatores. Sic talem commemorat PETR. FORESTUS
obs. chirurg V. obs. 9. & PETR. BORELLUS *cent. IV. obs.*
36. in lanifce visco, quem sudores cum immuni pruritu per sex menses lecto adfixerunt. De nobile quodam toto corpore admodum pruriente in Ephemerid. *A. N. C. Dec. II. Ann. 1. obs. 68.* relatum legimus. Inque jisdem *Dec. 1. Ann. IV. obs. LI.* adducitur femina, cui maculae scorbuticae post rheumaticos dolores eruperunt, insigni prurigine molestissimae. Cui compar exemplum exstat ibidem *obs. LVI.* de femina, mensium obstructione laborante, cui maculae, quas hepaticas vocant, erupere: post quas tantus dorsi pruritus sequebatur, vt vnguibz suis temperare non posset, quin continuo scilicet, cutem, ad largum vsque sanguinis profluvium, laceraret, donec oborto dolore maiore, minor ille pruriginosus ad tempus conticesceret. In his itaque binis vltimis maculae quidem commemorantur, sed nullae vel papulae, vel pustulae: exulcerationem autem fecerunt vngues, fortius & diutius admoti. Retulit etiam LENTILIUS *Iatromnem. p. 75.* exemplum viri, cui a vinis lithargyrisatis acres colicae in parestin desinentes acciderant, & totius corporis immanis pruritus superuenit.

§. IV.

Neque raro notati sunt particulares, certisque membris tantum inhaerentes, eaque diuexantes pruritus. A manibus incipimus, quas aliquanto frequentius oblidere solet. Sic *Eph. N. C. cent. X. append. p. 453.* bina exempla leguntur hominum, quorum alter quum gramina matutino rore madida, secuisset & collegisset, post intolerabilem pruritum incidit in inflammatorium, atro-

B

ruben-

rubentem ardorem, vt gangraena vix auerti posset : *ater*, quum femina nasturtii rore madida eodem tempore legisset, simile malum incurrit. Huc referendum videtur, quod S. PAULI *in digress. de febr. mal. §. 63.* in hunc modum scribit : aliquoties, pulsu in malignis febribus explorato, mea mihi manus de improviso ita prurire occoepit, ceu vrtica romana, vel etiam marina fuissent perfrictae : quas ego, domum reuersus vbi lauissem, ecce statim insigniter & incredibiliter digiti intumuerunt, citra vllam pulsus mutationem aut noxam aliam, quae a me aduerti potuit, spatio vnus, alteriusue horae quadrantis, iterum euanescente tumore.

§. V.

De pruritu oculos infestante, & per quinquenni-um cum insigni molestia & rubore derinente, cuius tandem causa deprehensi sunt vermiculi minutuli, & vix sensibiles, auctorem habemus PECHLINUM *Lib. II. obs. XXXV.* Visum autem hunc adfectum saepius fuisse ex eo cognoscimus, quod diu ante natum hunc auctorem, pruritus oculorum commemoratus legitur : quanquam in causa deprehendenda & indicanda non aequae fuerunt perspicaces auctores. Faciei pruritum magnum cum intumescencia notabili, incurrisse honestum virum noui, quum barbam in pago quodam radendam tonsori rustico & facis sordido permisisset. Postea exulcerabatur ipsi omnis facies, uaris faedis, & profunde saniem prominentibus, vt uix anni spatio, & adhibitis multis medicamentis, malum superari, & penitus profligari posset. Atque hoc toto tempore nihil molestius erat pruritu, qui non minus a calore ambiente, quam a frigore, si paulo intensiori gradu essent exacerbabatur.

§. VI.

§. VI.

Longe tamen frequentiores sunt adfectus exanthe-
matici pruriginosi, quam solus & simplex pruritus: ut
& initio iam professi sumus, quod facile in tale sche-
ma abeat, nisi prorsus in acutum malum inflammatorium
transit: Quare progredimur ad exponendum de illis ma-
lis, ubi papulæ uariique generis pustulæ valde prurien-
tes, exulcerationem in superficie formant, quæ vel cru-
stas humiditate suffusas, purulentum aut tantum ichoro-
sum quid plorantes, sistunt, vel in squamas & furfures
resoluuntur, & aut sponte taciteque destuunt, aut vn-
guibus deglubuntur, & abraduntur. Atque huius ge-
neris variae obseruantur species, nominibus suis distinctæ.
Videas autem auctores nostros in iis denotandis non sa-
tis inter se conuenire. FERNELIUS *patholog. lib. VII.*
cap. 5. nomen graecum ξυσμός, quod pruriginosum &
scalpendi desiderium adferentem denotat, genus facit,
sub se omnes scabiei species complexum. Huncque se-
quuti videntur, qui HIPPOCRATIS *aphorism. XXXI.*
sect. III. quo inter senum morbos recensentur ξυσμοί
τῆ σώματος ὄλου, *pruritus totius corporis*, ad scabiem desi-
gnandam traxerunt. Sed & præter scabiem huc referri
debet herpes, a quo cutis exasperatur cum rubore ac du-
ritie quadam: in quo non raro exiguæ adparent pustulæ,
a quibus herpes miliaris vocatur: quod vtrumque genus
valde pruriginosum esse testatur B. RIVINUS *notis mor-
bor. compend. §. 71.* Quin etiam ad hoc genus pertinent
aliquæ, quæ cum horrore febrili, erysipelatis instar, pri-
mum ingruunt, deinde in scabiosum genus transeunt:
obseruante B. CHR. JOAN. LANGIO *oper. P. II. pag. 270.*

§. VII.

Atque hæc quidem exanthemata pustulosa satis frequentia sunt, & omnem ætatem adfigunt. Dantur etiam papulae quædam, quam maxime pruriginosæ, sed fugacis admodum indolis, quippe modo per ambitum exstantes modo disparentes, semper cum molestissimo pruritu redituræ, quam primum corpus valde incalescit. Tale exemplum accepi a medico, qui in suo corpore expertus est. Nam quum iuuenis in febrem tertianam incidisset, quæ ipsum, vere iam adulto, vespertinis horis corripuerat, & mox ab initio tribus horis postponebat; non poterat sibi persuadere initio illo, se febre tertiana correptum esse, sed causam reiciebat in nimias lucubrationes, quibus adpetitum prostrauisset, unde sibi antea frequentes hemicranias exacerbasset. Legerat autem adpetitui recreando nihil aequè conferre, quam vinum medicatum, ex agrimonia & absinthio. Tale igitur sibi parabat, idque satis saturatum, & copiose bibebat. Ab hoc per dies aliquot continuato, sub finem paroxysmi incredibili corripiebarur pruritu totius corporis, quod papulae tales obfidebant, quales vrtica solet producere. Impatientia tanti cruciatus accersèbatur balnear, qui scarificatione sanguinem educeret. Hoc facto, paroxysmus, qui proxume sequebatur, nec papulas vrticatas, nec pruritum adferebat. Quum autem rediret ad vinum medicatum, eadem reuertebantur, nullo vtrique remedio, nisi iterata scarificatione auertenda. Alium noui, qui uino non adfuetus eodemque per continuos dies, sed recens sulphurato, quod postea cognitum est, vsus, sanguinis magnam ebullitionem, v-

gosque

gosque febriles motus, per aliquot dies patiebatur, purpuram tandem vriticatam, per totum corporis habitum expellentes.

§. VIII.

Omni quidem aetate infestant pruriginosi adfectus, vel sine pustulis ulcerascentibus, vel iisdem coniuncti: verum haec notabilis differentia fere intercedit, ut infantilem, & puerilem plus corripiant humidiora exanthemata, ut plurimum minorem pruritus adferentia, praesertim ubi cura munditiae sufficiens adhibetur, ne bestiolae depascentes innulentur, suaeque pullitiae molestiam augeant. Quo vero magis homines aut sicciora corpora nacti sunt, aut per aetatem exsucci, languidiores & vieti redduntur: hoc magis subiacent exanthematibus siccioribus, sed ferociori pruritu molestiam maiorem adferentibus. Hinc pridem HIPPOCRATES *l.c.* inter senum incommoda recensuit pruritus totius corporis. Quibus verbis id innui videtur, quod tota corporum senilium superficies, sustinendis adfectibus pruriginosis subiecta sit, quanquam non semper omnes eius partes simul ea diuexantur molestia. Praecipue autem id experiuntur senes, qui fonticulos, aut ulcera antiqua in corpore suo gerunt, aut qui fracturam vel dislocationem passi, diutius deligationem strictiorem tolerare debent: qui longe grauius, quam iuniores, sub eodem statu prurigine diuexantur. Non paucis, purpurae instar chronicae efflorescit, sed temporis progressu in squamas siccas furfuraceas resolvitur: aliis herpetis instar miliaris insidet & occupat partes genitales, & ani ambitum: cui male serpiginis aut porriginis haemorrhoidalis nomen imponi solet.

§. IX.

Si ad causalem adfectuum horum deductionem venimus, alias quidem in corpore delitescentes, atque enatas inuenimus, alias autem exterius adlatas, & in corpore agentes: In quibusdam utrorumque mutuum concursum adesse, & malum fouere, liquido cognoscimus. Veteres multum tribuebant humori pituitoso, corrupto, & acri reddito, qui, cum crassus sit, & in intima carne moretur, difficillime moueri, corrigi, aut expelli potest. Recentiores pariter humores acres, corruptos, falsos, ac sulphureos accusant, ac speciatim corruptionem acido-salsae indolis putant; hinc lentam, atque coagulationem lymphae, quae si ad poros cutaneos delata, ibi stagnet, exitu prohibeatur, fibrillas cutaneas sensibiles irriteret, & copia aceruata, ipsaque sua acrimonia cuticulam attollat, proque maiori, vel minori sua acrimonia & copia, diuersi generis exulcerationes faciat, nominibus propterea iam olim distinctas. Nolo multis repetere, omnem illam antiquam deductionem, & quibus in casibus corruptionem a melancholia admixta, aut a cholera, vel ipso denique sanguine corrupto, accersuerint. Scilicet, videbant diuersitatem vlcerum pruriginosorum, & cuius, notabiliter diuerso, nomen diuersum nacti, specialem aetiologiam ex humore speciali, aut plurium inter se concursu, aut mixtione vitiosa, inuenire conabantur.

§. X.

Mansit haec pathologia per omnem scholam medicam fere inconcussa, ipsique superstruebantur rationes succurrendi his molestiis, iisdemque medendi, donec

IO. BAPT. HELMONTIUS, re in proprio corpore accuratius perspecta, multum in hac pathologia sollicitavit, aliisque insequitis occasionem dedit, hanc rem intimius perscrutandi, libello exiguo, quem, *Scabiem & ulcera scholarum* inscripsit. Praecipue illo ostendere allaborat, quod vniuersae humorum massae, tribui causa non bene possit, cum sit adfectus cutaneus, non autem vniuerso corpori inhæresat: quod fieri tamen deberet, si qualiscunque cacochymia per vniuersam humorum massam dominaretur. Praecipue vrget, quod sibi ipsi, multisque aliis acciderit, ut antea planè sanus & incolumis, solo contactu scabiem sibi contraxerit, eaque post longos, multosque conatus, humores depurandi, imminuendi per venae sectiones largas, expurgandi per medicinas varias, semper tamen pertinaciter inhaeserit, nec emendari vlla arte potuerit. Atque hinc occasionem cepisse videntur, qui postea pathologiam animatam in scholas medicas introduxerunt, atque si non omne genus exanthematum prurientium, plurima tamen eorum genera, ad animalcula viua, vel sub cute haerentia, vel exterius delitescencia, oculis vix obseruata retulerunt. Hanc pathologiam animatam ex recentissimis medicis, Cel. D.D. RIVINUS, diligentius ceteris explicauit, singulari dissertatione, quam *de pruritu exanthematum ab acaris insigniuit*.

§. XI.

Et sane negari non potest, quod multa sint, quae verosimilem hanc pathologiam reddunt, eo saltem gradu, vt si non omnes huiusmodi adfectus tamen aliquos certe, huc reuocare possimus. Nam quotidie videmus,
quan-

quantam in hominibus munditiei, siue ob negligentiam minus studiosis, siue ob paupertatem satis studere non valentibus, molestiam producant varia pediculorum genera, quae continuam scabendi, scalpendique necessitatem ipsis imponunt; quae fere efficitur, ut ulcerata tandem cute, & sanie effluente, copiosius alimentum nacta, incredibilem in modum brevi tempore augetur, malumque deterius & contumacius reddant. Accedit etiam, quod sub ipsam cutem ingressa animalcula, indeque cum pure, ex vlcusculis emissio extracta, identidem a pluribus visa, & delineata fuerunt. Et sane multum comprobat hanc pathologiam, non solum contagii celeritas, & magna vis; verum etiam ipsa curatio. Nihil enim efficacius in talibus invenitur, istis medicinis & methodis quibus animalcula talia enecari possunt. Vnde anthelmintica pleraque, praecipue mercurialia, & sulphur, ut & vegetabilia nonnulla, quae vermium pullitiei efficaciter opponuntur, ut scordium, enula, & similia, tam interno, quam externo usu, praecipuum in curandis talibus fructum, adferre obseruantur.

§. XII.

At vero, quo minus omnem pruritus ab his deducamus, & ut humorum vitiiis, partiumque ipsarum, ad emissionem exhalaturarum sordium non recte dispositarum, culpae multum tribuamus, variae nobis sunt causae, de quibus ordine exponemus. Et primo quidem vix dubito, quin vir ille, cuius §. VII. meminimus, quod ab infuso vinoso, largius in febre hausto, prurientissima exanthemata acceperit, quae non nisi sub calore febrili ad cutem propellebantur, & scarificatione instituta

tuta cessabant, exemplo suo id satis confirmet. Nam cum nec antea, neque post omissum usum vini, & ultimam scarificationem pruriginem sentiret, quanquam febre in nonam hebdomadem protracta: sane necessarium est aliquid fuisse humoribus illatum, quod sub ista humorum exagitatione, quam febris adfert, ad superficiem compulsus fuit, ibique substitit, cum non satis cito & expedite per poros exitum inueniret. Quin etiam de humorum acrimonia salina & irritante ad pruritum inducendum, augendumque efficaciter potente, testimonium exhibet experientia illorum, qui ulceribus obsessi victu salito muriatico utuntur. Vix enim quisquam talibus diu usus fuerit, quin ambitum ulceris, aut fonticuli, magis solito prurientem experiatur. Requiritur equidem posse video, ut indicem modum verosimilem, quo acrimonia qualiscunque stimulans ita agat, ut pruritus sensus eueniat: atque vellem sane, si quid certum haberem, eloqui & indicare modum, sed fateor quod ipsimet mihi, meoque desiderio in hoc non satisfaciam. Istud certum est, quod cutis nostrae superficiei, quam cuticula obtegit, superextensum sit textum aliquod nerueum, quod tactus organon constituit. Id, si cuticula, vel digitis, vel molli excuria agitetur, hinc papillis nerveis titillationis quidam sensus imprimitur, parum a pruritu diuersus. Quid itaque obstat, quo minus existimemus, inter exhalantes & per continuam transpirationem ad exitum determinatas halituositates, aliquas particulas versari posse, quae motui expulsorio minus promte obsequantur, sed obhaerescunt, & papillis sensoriiis nerveis sensum istum, irritationemque imprimunt.

C

§. XIII.

§. XIII.

Modus hic, ni fallor, etiam declaratur vulgato experimento, quo nonnulli solent tenuissimam scobem amianthi, aut glaciei Mariae cuti infricare, vt sensum torpentem excitent: plebeiique homines aliquando per iocum lectos tali puluere conspergunt, vnde immanis pruritus excitari solet, quem oleo deinceps illiro, sedare norunt. Cumque hic stimuli efficacia manifeste eluceat; credo, non male etiam particulas qualescunque irritatiuas, in ipso pororum exitu obhaerentes, suspicari nos posse. Estque hoc singulare phaenomenon, quod pruritus molestia laborantes, vtplurimum exacerbationis tempus id maxime extimescant, quoties corpus vel labore & motu incalescit, vel noctu stragulis & lectis probe fouetur, & sudor erumpere incipit: siue tunc demum exhalaturae humiditates cum acrimoniae irritante adpelluntur, siue antea ibi praesens & quiescens, nouo impulsu ad motum excitatur, illaque agitatione, nerueis papillis, inter ipsos poros collocatis, impressionem aliquam adferat.

§. XIII.

Qui organicam cutis structuram, maiori studio scrutati sunt, quos inter MALPIGHIVS praecipue eminet, docent nos, nervos sensorios in cutis proprie dictae superficie, tanquam villos tenuissimos, aut papillulas terminari: Illi autem, corpus aliquod reticulare superduetum esse, per cuius tenuissima foramina adsurgunt seseque erigunt neruorum cutis sensoriorum extrema. Sed & per eadem foraminula traicere vasorum cutis tenuissimas productiones, quas poros dicimus, quorum infinitus sane est numerus, omnes autem extremo suo margine

gine reflexi, & cum proximi cuiusque pori margine co-
aliti, cuticulam constituunt. Quo considerato haud diffi-
culter intelligimus, quomodo a nobis supposita particu-
larum exhalantium, sed in exitu resitantium mora, &
per subsequentes impulsus, sensationem pruritus facere
possit; quodque tanto magis is sensus consequi debeat,
si stimulante, acri, forte salina qualitate praedita sint,
quae erosio tenuissimis membranis pororum, nervos de-
inde ipsos contingit. Quod fieri sane verosimile est in
illis pustularibus adfectibus, quos serpiginosorum aut
porriginosorum nominibus usurpamus; tantoque magis
in exulcerationibus maioribus atque profundioribus, qui-
bus tandem omnino cutis anaesthesia iungi solet: quod
de illis intelligendum est, quae ab exiguo gradu pro-
gressa ad elephantiasin & lepram deueniunt, utpote
quibus pruritus non amplius molestus est, sed cutis omni-
no vitata & corrupta rimas agit, & caro putrida ela-
bens documento est, quod plus quam illud spacium, quod
pruriginis sedem & subiectum praebet, corruptum &
vitiatum sit.

§. XV.

Quod §. XII. dicebamus, multum esse tribuendum
partium istarum, quae sordium & superfluitatum exha-
lationi dicatae sunt, pravae dispositioni, partim iam ex
adductis intelligitur. Sed aliquid addendum est propter
HIPPOCRATEM, qui senibus pruriginosos adfectus seor-
sim tribuit: in quo consentientes tantum non omnes me-
dicinae practicae scriptores vsque adeo inuenimus, ut
plerique rotunde negent pruriginem curari posse in se-
nibus. Quaerenda igitur causa quaedam est, unde eue-
niat

niat illa foedi & molesti mali pertinacia, quae multis optume de familia & republica meritis patribus inhaerescit, vitamque amaram & iniucundam ipsis reddit. Quam non aliam inuenio, nisi illam, quae senes contemplantibus, & in quo a se ipsis, dum iuuenes & viri uegeti erant, discrepent considerantibus, illico in oculos incurrit. Nam quum florente aetate & plena valetudine vtentes, etiam illi, qui mediocri gaudent habitu, intercutem & subiectos musculos multam pinguedinem habeant, quae cellulosa spacia membranarum replet & suffarci, atque adeo ipsam cutim extensam & ampliozem reddit: videmus illam senio ingruente, sensim deficientem & consumptam. Ex quo fit vt infinita spaciola antea extensa nunc collabuntur, & minus spacium occupent.

§. XVI.

Hoc ita accidere senibus, non alia demonstratione opus est, quam sensuali, vt oculis nostris probe consideremus rugas seniles, quae, vt quisque magis in florente ac vigente aetate plenus & suffarctus fuit, copiosiores ac maiores senectuti ingruunt, & non solum faciem deturpant, verum etiam in reliquo corpore cognoscuntur. Certissime autem denotant hae rugae, hincque habitus collapsus, quod pinguedinis magna sit facta imminutio. Ex quo consequitur, ipsum sanguinem materia illa, quae supplendae pinguedini apta est destitui, loculos autem & cellulas, quas pinguedo antea distendebat, nunc vacuas collabi, & contrahi. Quod primum quidem attingit, scilicet defectum pinguis materiae, simul consequitur deficere materiam quae viis lubrican-

dis

dis aequo ac acrimoniis inuoluendis & obrundendis ex aequo inferuit. Alterum quod scilicet, rot expansa olim, & repleta spaciola vacua maneant, corrugentur, ac complicentur, necessario infert, aliquot tenuissimorum vasorum myriadas, directionem suam mutare, sicque difficiliorem humoribus progressum inducere. Nam, si intuemur canalem flexilem, per quem humor aliquis promte, facileque impellebatur; eundemque contortum atque collapsum intuemur; facile cognoscimus, quanto facilius humores impellantur prioribus conditionibus, quam posterioribus. Ex quo adparet, in genere quidem sanguinis circulum in senibus fieri impeditiorem, tardioioremque: hinc calorem sanguinis vitalem decrescere, secretiones imminui, excretiones multum detrimenti capere. Quin imo multa spacia, multosque canales, qui peruii in florentiori aetate fuerant, omnino aboleri, tollique, cognoscunt anatomicis exercitationibus, praecipue iniectionibus, vasorumque repletionibus occupati, quorum conatus spei & voto semper magis respondent, in iunioribus subiectis, quam senioribus: in decrepitis autem omnium minime succedit. Omitto plura, huic veritati confirmandae idonea, & istud tantum dico, quod torius humani generis consensu, senes sint utique frigidiores, atque difficilius incalescant: vltimae autem senectutis hominum cutis, prorsus dura & scabra, quasi corricosa reddatur, per quam difficillime aliquid sudoris erumpere potest.

§. XVII.

Quid autem mirum si in subiectis, ita constitutis, aceruantur impuritates, & potissimum in superficie, vbi

exhalando dissipari debebant, subsistunt detinentur, & pro
suae qualitatis ingenio irritationem, sensumque mole-
stum continuo inferre pergunt, saepeque erosa superfi-
cie vias sibi parant, aut scalpentium & scabentium vn-
guium violentia accipiant. Cumque naturam mutare,
& iuuentem senibus restituere in plerisque impossibile
sit; in paucis, & nondum ad summum prouectis, ex par-
te tantum aliqua impetrari possit: Cognoscitur sane,
quanti res sit moliminis, si quis valde senem percurare,
& liberare velit, a molestia pruriginosa. In ceteris et-
iam, aetate non adeo prouectis, non expeditissimum sem-
per est causas tollere, hisque sublatis, perfectam & sta-
bilem curationem praestare. Quod si vero accidat, vt
causis non emendatis, aut sublatis, per sola externa pu-
gnetur, & materia peccans ad interiora repellatur, diffi-
cillimi & funesti non raro morbi, cito pede subsequun-
tur. Sic ab HIPPOCRATE ad memoriam nostram, trans-
missus est vir Atheniensis, qui se curaturus a prurigne
ad balnea naturalia, quae in insula Melo sunt, contule-
rat, & ab horum vsu hydropicus factus fuerat. Cete-
rum pleni sunt medicorum libri monitis, & exemplis, ne
temere per sola externa in his casibus pugnemus: uisi
enim sunt quibus inde rheumatismi & arthritica pathe-
mata, alii, quibus catarrhus suffocatiuus, aut tussis in
phtisim abiens successit. Pueris retropulsa talia, epilep-
sias cito adferunt. Quam multa vitia abdominis vi-
sceribus illata fuerint scabie retropulsa, legi potest *Aeth.*
phys. med. A. N. C. Vol. I. obs. 231.

§. XVIII.

Atque vt initium ducamus, ab illo pruritu, qui ma-
num subinde valde excruciat, postquam acri aliquo fuere
infe-

infectae, vt rore noxio plantis infidente, cantharidum tractatione; si illico obseruetur, iuuerit manus quanto cyus lauare, furfuribusque, vtpote quae probe detergunt, defricare. Saponem hoc tempore non probauerim, cum ipse non expers acrimoniae, si accedat ad acre, maius videatur incommodum allaturus. Si serius auxilium adfertur, iamque inflammatio membrum occupat, adhiberi potest cataplasma, ex foliis sambuci incisis, vitellis oui, nitro & furfuribus paratum, quod duobus istis viris quos §. IV. adduxi, saluti fuisse legimus. In quo quidem bene coniunguntur, resoluens ex sambuco, fibras relaxans vitellus oui, nitrum refrigerans, & fursures detergentes. Vbi spicula tenuia, rigida, vt pulvis lapidis specularis, vel amianthi, poris infrieta, pruriginem faciunt; experientia docuit, nihil aeque professe ac oleum, siue lini, siue aliud quodcunque expressum.

§. XVIII.

Quod si deprehendatur, animalcula viua, pruriginis causam adferre; illa quidem remouenda esse certum est, vt causa sublata, tollatur effectus. Plurimum hic situm est in eo, vt lintea, lecti, vestes mudentur, crebroque mutantur, deinde vt crinibus & capillis inhaerentia aufferantur. In tenera infantum aetate, pediculos & lendes securissime necat puluis sem. petroselini inspersus. Minutum illud genus pediculorum latorum, quod sordidorum hominum pubi, quin saepe superciliis & barbae inhaerescit, & inter peregrinandum, aliquando etiam in munditiei studiosiores migrat, nihil est efficacius ad e-necandum, quam si locum, crebro laues lixiuio, cui ni-
coti-

cotiana incocta est, aut si vinum adustum nicotianae in fundas, illaque tinctura locum laues. Atque hoc satis expeditum est, si in superficie haereant irritantia animalcula. Eadem autem poros subingressa, & delitescencia expugnare, maioris utique est moliminis. Hic vero efficacissima duo remedia per experientiam comprobata sunt, scilicet mercurialia & sulphurata, quae utraque omnibus ex vegetabili regno desumptis palmam utique praeripiunt. Nam cum usu continuato opus sit, fere accidit, ut ralia vegetabilia, ob resinofum aut terreum principium suum, in poris minimis resistunt, & malum peius reddant.

§. XX.

Inter mercurialia merito tutissimis, saltem mitissimis accensetur mercurius dulcificatus: habet autem id magnum incommodum, quod continuato usu saluam conciter: Cum autem, tantum non semper continuatione hic opus sit, saluationis autem euentum plerique reformident; atque reuera imprudens esset illam temere mouere: rutilius certe ac iucundius adhibetur aethiops mineralis, utpote simul mercuriali virtute, simul vero etiam sulphuris viribus, operationem suam, insensibiliter, efficaciter tamen praestat, si adiuuetur infusi cuiusdam diluentis, & sanguinem depurantis subsidio. Enimvero fatendum est, quod aethiopem ex officinis saepe accipiamus plane noxium, & securo, continuandoque vsui ineptum, scilicet ubi methodo HARRISIANA, sine ignis subsidio paratus, & festinans pharmacopoeus non omnes globulos, cum sulphure sufficienter subegit; mercurii vestigium in cochleari, quo propinatus puluis fuit rema-

remanet: quod non solum ventibus metum incutit, verum etiam reuera efficit, vt saluatio continuato vsu, subsequatur: quod multis in hac vrbe accidisse, probe cognitum est. Id vero non euenit ab hac medicina, si ad duas vel tres partes mercurii, vnam sulphuris adsumas, eique in vase plano, figulino, super lenem ignem liquato mercurium admisceas, diligenter terendo & subigendo, donec omnia inter se accurate vnita conspicias. Quo facto, massa haec refrigerata, diligenter terenda est, & per linteam tenuē traiciendus tenuissimus puluis. Sic paratum, nouimus per integrum mensem, saepe bis per diem ad Scrupul. j. vel vltra exhibitum, neque rudimentum saluationis attulisse, sed placidissime ac securissime per solam diapnoen insensibilem optatissimos effectus edidisse.

§. XXI.

Si sulphurata arrident, vtilissimi sunt sic dicti flores sulphuris, quos non magna dosi offerre opus est, si effectum diapnoicum desideras, & curationem longius continuare cupis. Certo scio duo vel tria grana, bis per diem exhibita, scopo sufficere. Possunt intermisceri alicui terreo, & forte nihil commodius erit cornu cerui vsto praeparato, quod antiquitas omnis ob fructum anthelminticum celebravit. Sed & alia, lubricandi obrundendique scopo, vt & antispasmodico & anodyno licebit adiungere pro individuali exigentia. Eodem sulphureo principio iuuat antimonium crudum puluerifarum & satis diu continuatum. Quod si quis in forma puluerulenta exhibere nolit, potest, adiectis necessariis in morsulos vel tabellas redigere. Sed & hoc remedium adhibituro,

D
opus

opus est adicere decoctum vel infusum aliquod sanguinem depurans, & efficere ne quid diapnoës successui impedimento sit. In grauiori casu, vbi de verminosa pulititè non adeo certi sumus, sed magis humorum vitia, spissitudo, eisque iuncta impuritas, forte venerea, aut venereo-scorbutica deprehenditur, si talium mitiorum vsus tarde satisfaciatur, veniendum est ad generosiora illa antimoniatà, praesertim ea quae dicuntur sulphura aurata, quorum varia dantur genera, viribus discrepantia, & nonnullis *panaceae Glauberianae*, *Couerdingtonae*, *pulveris Caribusionorum siue A'kermes mineralis*, passim celebria. De quibus singulis illud est notandum, vt exploratis viribus cuiusuis eorum, maneamus in dosi, quae vomitum non moueat, eamque post aliquot dies sensim augeamus. Sic licebit multum promouere.

§. XXII.

Sulphura haec, cum mercurio dulci iunctim exhibere, ad difficillimos adfectus cutaneos cum magna humorum impuritate iunctos, maiores nostri pridem nouerunt, & in vsum traxerunt, quod videre licet, in obseruationibus IO. SCULTETI *armament. eius chirurg. subiectis*, quarum vltima tradit curationem leprae, in ciue VI-mensi, his iunctis remediis peractam. Sed nouam commendationem accepit per *Acta medicor. Edimburgens.* quorum partem latino sermone versam, nobis exhibuit Cel. Medicus Hannoveranus D. D. WERLHOF. Neque frustra additur tale sulphur, aethiopi minerali, cuique efficaciam notabiliter exaltat, vt conspicuus inde effectus obseruari possit. Atque hoc pacto impetrare licet, qui-

quicquid Bataui a suo aethiope antimoniato expectant: forte etiam securius, maiorique fiducia, quam si mercu-
um viuum, raediosa & diuturna tritura subigere, & cum
antimonio miscere conaremur. Ceterum tincturarum an-
timonii laudem minime cupio minuere. Id autem cer-
to scio, quod, quaecunque illa sit, & quocunque nomi-
ne veniat, de antimonio parum uel nihil participet, si
vltra mensam adseruata fuit. Sed & talis non omnino
inutilis est, vbicunque tenaces, glutinosique humores
incidi, & ad fluxilitatem reduci debent. Quod si vo-
lumus, non minus quam si infuso aliquo vel decocto
commodo, dilutam, ter quaterue per diem adhibere
consultum est. Denique etiam crudum antimonium de-
coctis solet addi, puluerisatum & in petia ligatum; cuius
fructum si simplex aqua ad decoquendum adhibeatur, non
magnum video. Certiorem autem, & admirabilem cer-
te notabilem scio, si ad quamuis libram aquae, pro de-
cocto adhibendae; vnam vel duas vncias aquae calcis vi-
uae adiciamus, aut, si illa non adsit Salis Tartari mo-
dicum addamus.

§. XXIII.

In iis, quos prurigo diutius vexauit, & desinuit,
feri vix potest, quin sint languidi, debiles & cacochy-
mi redditi. Nam cum corporis resectio per quietem
nocturnam potissimum fiat; tales autem simulac in lecto
incalescunt prurigine sua infestentur, & noctes fere ir-
requietas agant: cogitari facile potest, quantum cum tem-
pore debilitari & adfligi debeant. Iam cum sanguis re-
ctissime thesaurus vitae, & vniuersalis medicina audiat,
D 2 aucto-

auctore, etiam post fata Illustr. B. FRID. HOFFMANN®
 Med. rat. system. Tom. I. pag. 81. sub tali autem statu,
 neque proba sanguificatio, nec eius depuratio fieri pos-
 sit, hominesque languidi, & febre lenta detenti sint:
 principalis quaedam indicatio hinc emergit: respicien-
 dum esse ad probam sanguificationem, viriumque per a-
 naleptica instaurationem. Id cum in omnibus necessa-
 rium sit, qui diu cum his adfectibus conflictati fuerunt,
 tum praecipue in senibus attendi debet, quorum colla-
 psas & euacuatas cellulas pinguedinosas, nisi quantum
 fieri potest, nouis probisque succis impleueris, vix quic-
 quam etiam efficacissimis medicinis obtinebis. Offerunt
 se hoc sine decocta illa, maioribus nostris commendatis-
 sima, vt caponum, vel gallorum aut gallinarum, per-
 fectam aetatem adeptarum (ineptum est, quod aliqui ani-
 malia decrepita postulant) iusculis radicum & herbarum
 aperientium, vel succis plantarum alterata. Ditiore,
 adhibent iuscula ex viperis cocta, vel solis, vel carnibus
 simul adiectis, & ad iustum modulum consummati, in di-
 plomate cocta. Pauperiores idem reportabunt, ex ius-
 culis gallinarum, aut columbarum.

§. XXIV.

Non possum, quin hoc loco referam casum nota-
 bilem commilitonis cuiusdam: is, cum per complures
 annos, itineribus per varias terras, adeoque variae diae-
 tae deditus, atque semel iterumque correptus fuisset mor-
 bis epidemiis, quibus medicinam satis patienter facere
 non licuerat, vt magis suppressi, quam percurati essent;
 cum in hanc Academiam veniret, autumnali tempore
 febre

febri corripiebatur intermittente, a qua liberatus, scabie sicca, per noctem prurientissima corripiebatur. Sic hiemem transiebat, per aestatem sequentem utcumque vegetus. Redeunte autumnno, febris redibat: post febrem pruriginosa scabies. Aduersus hanc pugnabat, aethiope minerali, & infusis: quorum vsu non satis levabatur. Incidebat potius in maiores languores, & lenta febris illum depascebatur. Nulla totis noctibus quies erat, pedes tumebant. Hoc rerum suarum statu, confugiebat ad iuscula carniū cum viperis decocta, & vegetabilibus quibusdam alterata. A quo tempore haud obscurum erat, quantum curatione hac proficeretur. Nam, quae sparsim per cutem fuerant exanthemata minutuscula prurientia, & fere sicca, desuebant instar furfurum: passim autem per artus coibant abscessus, furunculorum instar, qui suppurati, materiam laudabilem satis copiose fundebant. Atque his sanescentibus, simul febris ceterique languores ex spe & voto cessabant, ac valetudo integerrima succedebat.

§. XXV.

Adparet, ni fallor, quantum profint analeptica gelatinosa, tempestive adhibita, & patienter continuata; nescio an viperae per se multum tali casu profint, & annon diaeta analeptica ac blandos succos efficiens, plurimum sibi vindicare debet. Sed & alii luculenti casus prostant prurituū in senibus curatorum, per dietam humectantem & analepticam. Sic curationem in fere senē XLVIII annorum inuenimus apud RIVERIUM *in obseruat.* communicatis, cui lactis asinini vsus, per mensem inte-

D 3

grum,

grum, ad pristinam sanitatem recuperandam profuit, cum antea omni interiorum & exteriorum praesidorum usu, omnia fuissent exacerbata. Eiusdem generis obseruatio prostat in A. N. C. *Dec. I. an. g. obs. VI* fistitur ibi femina, tota vita sua abstemia; quae cum aetatis annum sextum, supra octogesimum absoluisset, immani pruritu corripiebatur, & exanthematibus, ad lepram prope accedentibus; a quibus solo lactis usu perfecte restituta fuit. Ex quo facile adparet, non esse, cur senes omnem spem recuperandae sanitatis, omnino abiciant.

§. XXVI.

Exteriorum remediorum usum, vt inunctionum, balnearum, siue naturalium, siue artificialium, omnino cautissime adhibendum existimo, ne, loco fundamentalis ac securae curationis, noxia & periculi plenissima retro-pulsio, aut saltem incarceration materiae, quae in culpa est, consequatur. Illa saltem balnea, quibus sulphur vel inest, vel adiicitur; item, quaecunque adstringens principium efficacius fouent, vitanda esse existimo. Quin nec internum usum fontium mineralium, saltem ex consuetudine assatim ingurgitandorum, valde senibus commendauerim, cum duorum meminerim, qui sphacelosa membra, alter ex thermis Carolinis, alter ex usu fontis Egrani, retulerunt. Securior erit usus acidularum mitiorum, vt sunt selteranae, modica quantitate ad methodum SLARIANAM adhibitarum, &, quod consilium multis dedit B. FR. HOFFMANNUS noster, cum lacte coniunctarum. Atque haec nunc de praesenti argumento sufficiant.

FINIS.

VIRO

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
AMICO SVO AESTVMATISSIMO
PAVLO CONRADO TSCHOERTNERO,
S. P. D.
THEODORVS ERNESTVS GROHMANN,
MED. DOCT.

Sic studia, quae vocantur academica, ad optatum tandem deducis finem. Industriae, & indefessi hucusque laboris testimonium est tuum, quod exhibes, peregrinum & elegantissimum specimen. Assiduus autem labor & ista nunquam interrupta industria promittit TIBI, immo adfirmat perpetuam perfectamque in posterum felicitatem. Eandem promittunt etiam egregia, quae solertissime haecenus collegisti, doctrinae salutaris praesidia. Promittunt quoque animi, quibus poles, vires, ac felicissimum, a benigna natura concessum ingenium, tam artis salutaris praeceptis satis superque instructum, quam purioris philosophiae doctrinis probe simul exculum. Tu enim AMICE ASTVMATISSIME non inanibus aut nimis subtilibus speculationibus operam vnquam dedi-

dedisti, sed ad res vtilissimas, & faciendae medicinae & elegantiori vitae adcommodatas omne otium impendisti academicum. Hinc omnium rerum veras, sufficientes, ac profundiores cuique reddere potes rationes; nec vnquam ad apophthegmaticas probationes aut alia excepta & vndique collecta conquisitaque prouerbia facile confugies. Attamen plura de hisce proferre desinam. Vnicum adhuc est, quod dicendum restat: festines ad honores, patriamque festines. Gratulor igitur de diligentiae praemiis, quae proximo die reportabis, quum Doctoris titulo ornatus e cathedra descendes. Applaudo honoribus & omnium, quae conaris atque meditaris faustos fortunatosque adprecor successus. Valeas & mihi, ab hac celeberrima Musarum sede abitum iamiam paranti, fauere pergas!
Halae Magdeburgicae die XXX. Aprilis

CLDCCCXXXIII.

2te 156. d. 2.

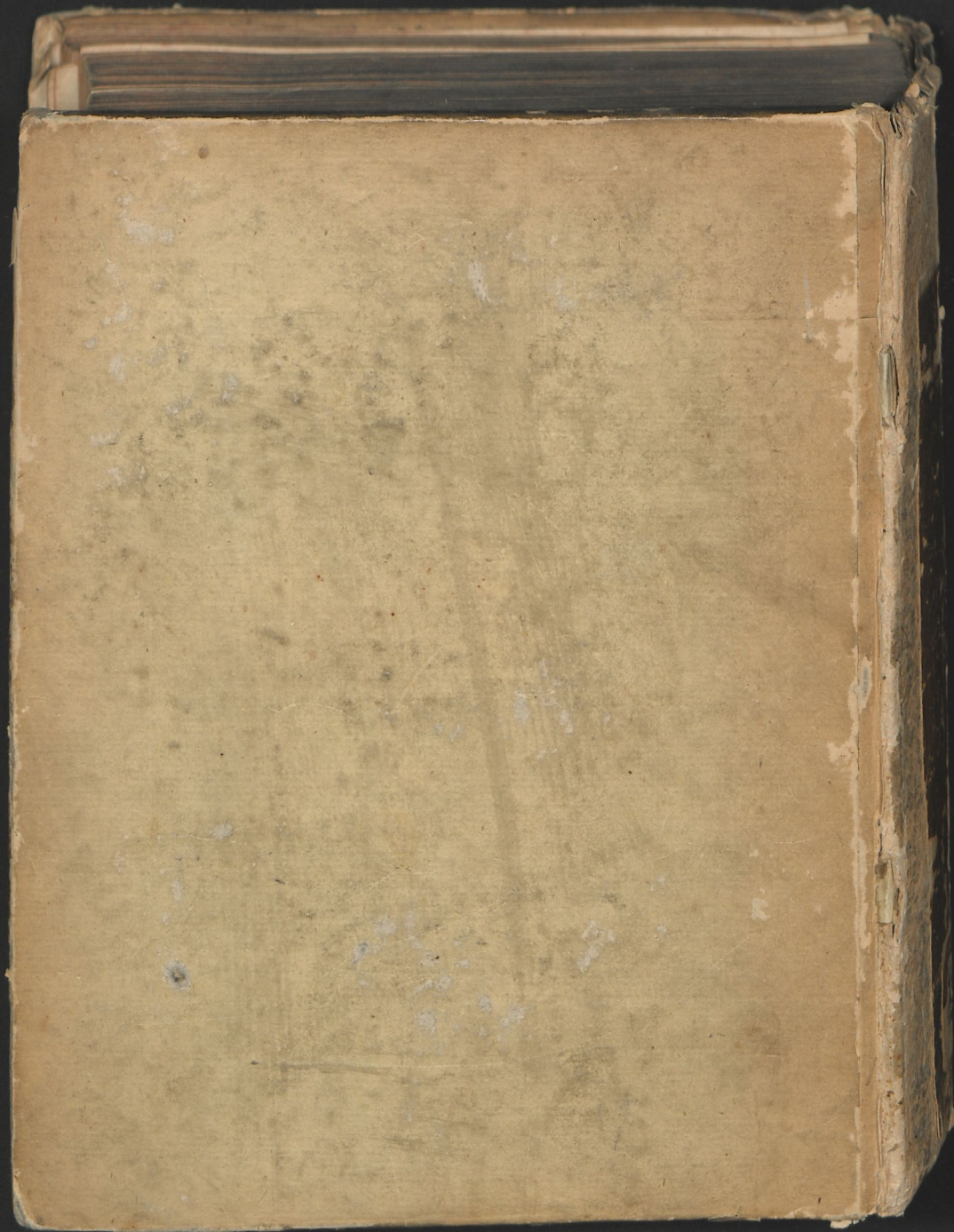
ULB Halle
001 876 392

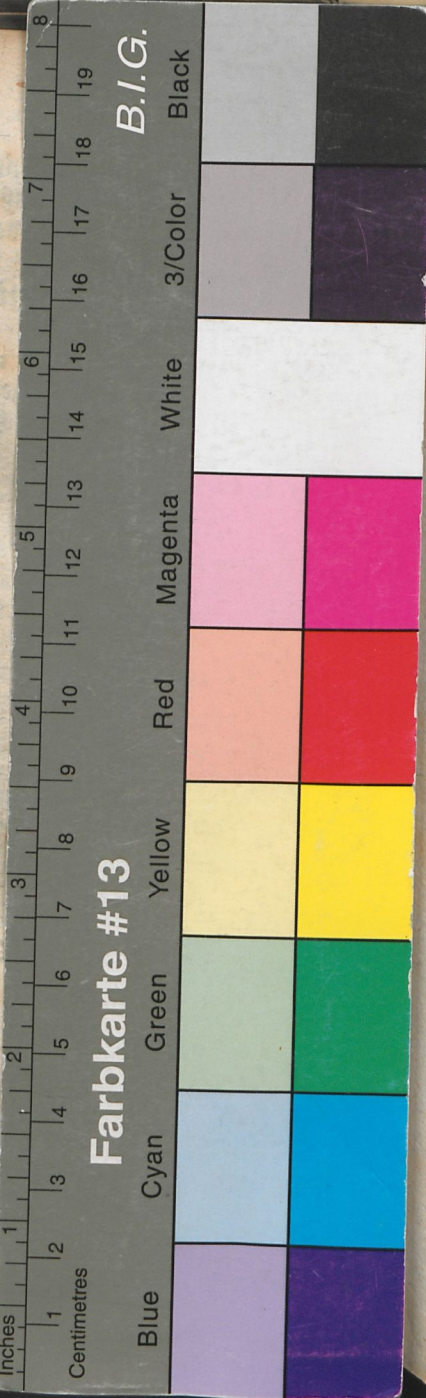
3

TA-50L
(5A-2A folio)

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA;
DE

20
**ADFECTIBUS PRU-
RIGINOSIS,**

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſa Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E
DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
DECANO H. T. SPECTATISSIMO,
Demisso Patrono, ac Promotore suo, omni honoris cultu prosequendo,
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQUE CONSVETIS,
ANNO MDCCXLIII. D. MAJI
PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIT
AUCTOR
PAULUS CONRADUS TSCHOERTNER,
L U S A T U S.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JO. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.